

Sociologų puota maro metu. XII-oji Lietuvos sociologų draugijos konferencija „Sociologija ir gerovės valstybė šiuolaikinėje Lietuvoje“

ARVYDAS VIRGILIJUS MATULIONIS

Lietuvos socialinių tyrimų centras, Goštauto g. 9, 01108 Vilnius

El. paštas arvydas.matulionis@gmail.com

Straipsnyje pristatoma XII-oji Lietuvos sociologų draugijos konferencija, pirmą kartą dėl koronaviruso pandemijos vykusi nuotoliniu būdu (2020 m. lapkričio 27 d.). Plenarinėje sesijoje pranešimus skaitė Tarptautinės sociologų asociacijos prezidentas Sari Hanafi (Amerikos universitetas Beirute, Libanas), Johanna Kuhlmann (Bremeno universitetas, Vokietija) ir Sonja Blum (Hageno universitetas, Vokietija). Įvyko net keturiolika plenarinių sesijų ir trys apskritieji stalai, buvo perskaityta daugiau nei 80 pranešimų. Baigiantis konferencijai Lietuvos sociologų draugijos prezidentė Milda Ališauskienė pateikė praėjusios kadencijos veiklos ataskaitą. Išrinkta naujoji draugijos prezidentė, ja tapo dr. Diana Janušauskienė, ir naujoji draugijos valdyba.

Raktažodžiai: gerovės valstybė, koronaviruso pandemija, Lietuvos sociologų draugija, Tarptautinė sociologų asociacija

---

2020 m. paženklinanti COVID-19 ženklų. Karantinas iš esmės pakeitė mūsų gyvenimą, tačiau nesustabdė, o gal net paskatino intensyvesnę sociologų veiklą. Šių metų antrame „Filosofijos. Sociologijos“ numeryje jau pritačiau neeilinį įvykį Lietuvos sociologų bendruomenėje – pirmą kartą disertacijos gynimą ypatingomis karantino sąlygomis interneto ryšiu. Dabar vėl neeilinis įvykis – nacionalinė šalies sociologų konferencija taip pat vyko nuotoliniu būdu. Taigi šio renginio pristatymas yra savotiška ankstesnio straipsnio apie sociologų veiklą sudėtingomis sąlygomis tęsia. Konferencija buvo skirta Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 30-mečiui ir simboliškai pademonstravo sociologų siekį prisidėti prie šalies valstybingumo stiprinimo ne tik atskleidžiant esamas problemas, bet ir ieškant kelių jas įveikti. To linkėjo ir Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda, jo sveikinimą konferencijos dalyviams perskaitė patarėja Irena Segalovičienė. Beje, patarėjos vyras Andrius Segalovičius ir buvo tas pirmasis, kuris sėkmingai apgynė disertaciją nuotoliniu būdu. Sveikinimo žodį tarė Lietuvos socialinių tyrimų centro direktorius Boguslavas Gruževskis ir Lietuvos sociologų draugijos prezidentė Milda Ališauskienė. Už gyvenimo nuopelnus sociologijos mokslui Lietuvoje buvo apdovanotas draugijos garbės prezidentas akad. Romualdas Grigas. Geriausiu 2020 m. sociologijos magistro darbu buvo pripažintas Irmos Dirsytės (Vytauto Didžiojo universitetas, toliau VDU) tyrimas „Kohabitacijos vaidmuo šeimos formavimo procese Lietuvoje“ (vadovė Aušra Maslauskaitė).

Tarptautinės sociologų asociacijos prezidentas
Sari Hanafi

Konferencijos dalyviai

Konferencija vyko nuotoliniu būdu, todėl joje turėjo galimybę dalyvauti labai daug norinčiųjų (užsiregistravo net per 150). Įvyko keturiolika sesijų ir trys apskritieji stalai, buvo perskaityta daugiau nei 80 pranešimų.

Plenarinėje konferencijos sesijoje pranešimą *Sociologija ir gerovės valstybė pasaulyje po koronos* skaitė Tarptautinės sociologų asociacijos prezidentas S. Hanafi. Jis akcentavo, kad COVID-19 iššūkiu verčia atsigręžti į patį žmogų, į humanizmą, į moralinius įsipareigojimus, socialinius ryšius, būtinybę kurti naują laimės suvokimo metodologiją. Tam būtinas tarpdisciplininis požiūris, kuriami nauji metodai. J. Kuhlmann ir S. Blum skaitė pranešimą *Europos gerovės sistemų reformų trajektorijos*. Pranešėjos rėmėsi šiais metais jų sudaryta ir redaguota knyga *The Handbook of European Welfare Systems*, kurioje analizuojami naujausi pokyčiai, susiję su socialine politika, lyginamos gerovės valstybės sistemos Europos Sąjungos šalyse, analizuojami finansinės ir ekonominės krizės padariniai, pateikiama išsami informacija apie skirtingus gerovės valstybės modelius ir jų ypatumus.

Apskritojo stalo ***Iššūkiai gerovės valstybės raidai Lietuvoje: praeitis, dabartis ir ateities perspektyvos*** darbą moderavo Jolanta Aidukaitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras, toliau LSTC). Jekaterina Navickė (Vilniaus universitetas, toliau VU), Viginta Ivaškaitė-Tamošiūnė (Europos Komisija) ir Teodoras Medaiskis (VU) atskleidė reformų, susijusių su vaiko pinigais, darbo jėgos apmokestinimo pokyčiais ir senatvės pensijų draudimu problemas. Analizuotos skurdo problemos, pristatyti tyrimai apie naujojo darbo kodekso poveikį. Kelti klausimai: kokias aktualias problemas turime spręsti, norėdami užtikrinti „gerovės valstybę“ visiems; ar įmanoma „dosni“ gerovės valstybė Lietuvoje; ar Lietuvai reikia „švediškos“ gerovės valstybės; kokį poveikį COVID-19 turės gerovės valstybės raidai?

Apskritojo stalo ***Kokybiniai interviu: lauko darbų realijos ir patirtys*** diskusiją moderavo Sigitą Kraniauskienė (Klaipėdos universitetas, toliau KU). Audronė Telešienė (Kauno technologijos universitetas, toliau KTU), Kristina Šliavaitė (VDU, LSTC), Laima Žilinskienė (VU), Natalija Valavičienė (Mykolo Romerio universitetas, toliau MRU) ir Teodora Kuklytė (Lietuvos rinkos tyrimų kompanija „Kantar“, toliau „Kantar“) atskleidė kokybinio interviu metodo taikymo įvairovę ir galimybes, supažindino su rečiau aptariamais lauko darbų niuansais. Diskutuota: kas diktuoja kokybinių interviu madas Lietuvoje ir ar galima kalbėti apie čia jau susiformavusias kokybinių interviu metodologines tradicijas; ar tyrėjai dažniausiai eina

„išmintais“ keliais, o gal ieško naujų šios metodikos taikymo galimybių; ar šiuose tyrimuose dažniau remiamasi indukcinė ar dedukcinė logika; kiek kokybiniuose interviu pasitelkiamos ir išnaudojamos informacinės / komunikacinės technologijos ir kokius jos kelia iššūkius; kiek etikos reikalavimai varžo kokybinių interviu potencialias galimybes ir ar COVID-19 realybė diktuoja naujus etikos standartus?

Ingos Gaižauskaitės (LSTC) moderuotose apskritojo stalo **Sociologinės apklausos: iššūkiai ir sprendimai** diskusijose buvo gvildenami iššūkiai, su kuriais susiduriama vykdant sociologines apklausas Lietuvoje, aptarta, kaip jie veikia surenkamų duomenų kokybę. Rūta Žiliukaitė (VU), Ainė Ramonaitė (VU), Apolonijus Žilys (VDU), Renata Sadunišvili, Skaistė Varnienė („Kantar“), Antanas Nasutavičius, Gintarė Leonavičiūtė (UAB „Norstat LT“) ir Rasa Ališauskienė (UAB „Baltijos tyrimai“) aptarė šiuolaikinius sprendimus ir pokyčius vykdant apklausas, diskutavo, kaip būtų galima bendradarbiauti siekiant užtikrinti apklausų duomenų patikimumą. Ypač daug dėmesio buvo skiriama apklausų internetu ir mišraus tipo apklausų taikymo Lietuvoje galimybėms, jų praktikoms, atrankos ir reprezentatyvumo užtikrinimo klausimams.

Konferencijoje buvo išskirtinai daug paralelinių sesijų, todėl tenka apsiriboti tik lakonišku jų paminėjimu ir pateikti kai kuriuos ryškesnius akcentus. Plačiau su pranešimais galima susipažinti konferencijos *Santraukų knygoje*.¹ Kiti Lietuvos sociologų darbai publikuojami virtualioje *Naujausių sociologijos knygų mugėje*.²

I sesija – **Kelias link gerovės valstybės?** Zenonas Norkus (VU) lygino šalis pagal Sivardo indeksą: valstybė gali vadintis gerovės valstybe, jei jos socialinės išlaidos pranoksta karines. Vylius Leonavičius (VDU) tęsė sovietinės hipokrizinės visuomenės, jos emancipacinių poreikių ir moderniosios visuomenės prieštaravimų tyrimų pristatymą. Boguslavo Gruževskio (LSTC) nuomone, aktyvios įtraukties koncepcija yra pagrindinė šiuolaikinės gerovės valstybės teorinė paradigma. Dainius Genys (VDU) pristatė lietuvių laisvėjimo strategijos ypatumus, Eglė Tūzaitė kalbėjo apie sovietmečio „deficitinę gerovę“.

II sesija – **Visuomenės sveikata ir socialinis kontekstas**. Viktorija Tauraitė (VDU) pagrindinį dėmesį skyrė teorinėms laiko paskirstymo darbui ir asmeniniam gyvenimui bei laimės ekonominių reiškinų įžvalgoms. Ilona Tamutienė ir Birutė Jogaitė (VDU) pristatė alkoholio tyrimų raidą. Daumantas Stumbrys (LSTC) ir Domantas Jasilionis (VDU) aptarė vyrų savižudybės riziką. Monika Aleksė ir Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė (VDU) apibūdino įvairias seksualinio priekabiavimo patirtis.

III sesija – **Vaiko gerovės sistemos sociologija**. Rasa Naujanienė ir Jonas Ruškus (VDU) atskleidė institucinių ir konceptualių įtampų lauko ypatumus. Arūnas Poviliūnas ir Jolanta Aleknevičienė (VU) dėmesį koncentravo į paauglių ugdymą mokykloje. Anna Lipnevič (LSTC) akcentavo daugiavaikių šeimų svarbą. Gintautas Sakalauskas, Jolita Buzaitytė-Kašalinienė, Birutė Švedaitė-Sakalauskė ir Vaidas Kalpokas (VU) apibūdino veiksmus, lemiančius skirtingą reakciją į nepilnamečių delinkvenciją. Daiva Bartušienė (VDU) aptarė autistiškus vaikus auginančių tėvų patirtis.

IV sesija – **Demokratija, dalyvavimas ir valdysena**. Jurga Bučaitė-Vilkė (VDU), atskleisdama teritorinio valdymo požiūrio ypatumus, dėmesį sutelkė į priemiesčių valdymo mechanizmus. Gražina Rapolienė ir Sarmitė Mikulionienė (LSTC) atskleidė vyresnio amžiaus vienišų socialinio dalyvavimo problemas. Deimantas Jastramskis (VU) ir Giedrė Plepytė-Davidavičienė

¹ Prieiga per internetą: https://www.lstc.lt/wp-content/uploads/2020/11/Santrauku_knyga_LSD_2020.pdf

² <https://www.lstc.lt/knygu-muge/>

(VU, LSTC) aptarė žiniasklaidos koncentracijos lygį Lietuvoje. Jūratė Imbrasaitė (VDU) nagrinėjo politinio dalyvavimo konfigūracijas Lietuvoje. Ramunė Miežanskienė (KTU) aptarė iki-teisminį imigrantų teisių gynimą civiliniuose ir darbo santykiuose.

V sesija – *Aplinkosauga, naujosios technologijos ir visuomenės kaita*. Audronė Telešienė (KTU), sugretindama žiniasklaidos turinio analizę ir gyventojų apklausos rezultatus, nagrinėjo klimato kaitos normalizaciją Lietuvoje. Aistė Balžekienė (KTU) aptarė, kaip klimato kaita suvokiama mūsų šalyje. Vidas Vilčinskas (KTU), nagrinėdamas energijos naudojimą, atskleidė aplinkosauginių nuostatų ir elgsenos atotrūkį. Rima Žilinskaitė (VU) pagrindinį dėmesį skyrė prosumpcijos sampratai – siekiai konceptualizuoti skaitmenizacijos poveikį gamybai ir vartojimui, bendradarbiavimui ir apskritai kūrybai. Aelita Ambrulevičiūtė (VU) nagrinėjo Lietuvos gyventojų skaičiaus 1897–1914 m. nustatymo problemas.

VI sesija – *Socialinės politikos sėkmės ir nesėkmės*. Laimutė Žalimienė (LSTC) nagrinėjo neformalios globos ir neformalaus užimtumo problemas. Jorūnė Vyšniauskytė-Rimkienė, Julija Eidukevičiūtė ir Roberta Motiečienė (VDU) aptarė socialinį darbą su grupėmis vaiko ir šeimos gerovės sistemoje. Rasa Genienė, Eglė Šumskienė, Violeta Gevorgianienė ir Jurga Mataitytė-Diržienė (VU) gvildeno barjerus deinstitutionalizuojant žmonių su negalia globą. Lijana Gvaldaitė, Eglė Šumskienė ir Jūratė Charenkova (VU) svarstė skirtingus vaiko paėmimo iš šeimos naratyvus. Violeta Gevorgianienė, Eglė Šumskienė, Jurga Mataitytė-Diržienė ir Rasa Genienė (VU) apibūdino ekologinio žemėlapiu metodo taikymo tiriant grupinio gyvenimo namų gyventojų dalyvavimą bendruomenėje galimybes.

VII sesija – *Lyčių lygybė*. Jūratė Novagrockienė (Lietuvos karo akademija, toliau LKA) atsakė į klausimą, kodėl Lietuvoje nėra generolių. Aurelija Novelskaitė ir Daiva Skučienė (LSTC) atkreipė dėmesį į lyčių lygybės institucionalizaciją mokslo organizacijose. Julija Mažuolienė (LSTC) nagrinėjo moterų verslumo skatinimą, o Donata Telišauskaitė-Čekanavičė (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija) aptarė šeimos ir darbo derinimo klausimus. Gabija Jarašiūnaitė-Fedosejeva ir Karina Kravčenko (VDU) atskleidė kartų požiūrio į homoseksualumą skirtumus.

VIII sesija – *Kintanti šeima ir paramos šeimai politika*. Vida Česnuitytė (MRU) aptarė šeimos darybą masinės emigracijos ir socialinės diferenciacijos aplinkybėmis. Ernesta Platūkytė (VDU) nagrinėjo pakartotinės partnerystės kūrimą po skyrybų. Irma Dirsytė (LSTC) parodė kohabituojančių ir susituokusių asmenų socioekonominius skirtumus. Alina Norgėlaitė (LSTC) atskleidė vaiko priežiūros išmokos gavėjų struktūros pokyčius. Sonata Vyšniauskienė (LSTC) pristatė ekspertų vertinimus apie vaiko priežiūros atostogas lyčių nelygybės požiūriu.

IX sesija – *Etniškumas ir įtrauktis*. Audronė Janužytė (MRU) nagrinėjo lietuvių ir lenkų santykius nepriklausomoje Lietuvoje. Karolis Dambrauskas (LSTC) dėmesį koncentravo į tautinių mažumų švietimo politiką. Monika Frėjutė-Rakauskienė (LSTC) aptarė etnokonfesinio identiteto aspektus rusų stačiatikių ir lenkų katalikų religinių organizacijų veiklose. Vita Kontvainė (LSTC) nagrinėjo romų integracijos iššūkius Lietuvoje. Asta Visockaitė (LSTC) apibūdino Lietuvos lenkų dalyvavimą etninėse savanoriškose organizacijose.

X sesija – *Socialinių grupių įtrauktis ir socialinio mobilumo veiksniai*. Asta Dilytė (LSTC) kalbėjo apie didelį aukštojo mokslo prieinamumą. Tautvydas Vencius (LSTC) nagrinėjo socialinio mobilumo problemas. Indrė Kirelienė (LSTC) apžvelgė „protų pritraukimą“ į Lietuvą. Rūta Sutkutė (VDU) atskleidė pabėgėlių integracijos Europoje problemas.

XI sesija – *Šeimos ir nelygybės*. Aušra Maslauskaitė (VDU, LSTC) apžvelgė tarpgeneracinį socialinį mobilumą 1970–1984 m. kohortoje. Artūras Tereškinas (VDU) nagrinėjo

lietuvių darbininkų klasės tėvystės stilius. Ieva Dryžaitė (VDU) aptarė intensyviąją tėvystę ir prekarizaciją. Jurga Bučaitė-Vilkė (VDU) lygino kaime ir mieste gyvenančių tėvų požiūrį į vaikų priežiūros paslaugas. Rasa Indriliūnaitė (VDU) atskleidė vidurinėsios kartos apsirūpinimo būstu Lietuvoje ypatumus.

XII sesija – *Socialinės paslaugos: darbuotojų patirtys ir perspektyvos*. Laimutė Žalimienė ir Violeta Gevorgianienė (VU) nagrinėjo vaiko teisių apsaugos darbuotojų sąlygas esant institucinei agresijai. Donata Petružytė ir Miroslavas Seniutis (VU) aptarė pagalbos specialistų agresijos darbo vietoje patirtis. Jolita Junevičienė (LSTC) pristatė socialinio darbo organizatorių bendradarbiavimo su neformaliais pagyvenusiu asmenų globėjais namuose patirtis. Indrė Gajdosikienė (VU) ir Ramunė Jurkuvienė (Lietuvos sveikatos mokslų universitetas) pateikė marginalų socialinio darbuotojo vaidmenį vaduojantis iš posovietinio mentaliteto.

XIII sesija – *COVID-19 ir kiti iššūkiai socialinei gerovei*. Arvydas Virgilijus Matulionis (LSTC) pateikė vartotojiškos visuomenės gerovės valstybės sąvokos „sumaterialinimą“ ir pristatė kitus iššūkius. Diana Janušauskienė, Sarmitė Mikulionienė, Inga Blažienė ir Inga Gaižauskaitė (LSTC) atskleidė, kaip karantinas paveikė žmonių gyvenimą. Rūta Brazienė (LSTC) kalbėjo apie COVID-19 poveikio Lietuvoje specifiškumą. Marija Sniečkutė (Amsterdamo universitetas) ir Inga Gaižauskaitė (LSTC) apibūdino (ne)pasitikėjimo tarp valdžios ir piliečių konstravimą esant COVID-19 krizei. Vida Česnaitė (LKA) atskleidė Lietuvos piliečių nusiteikimą ginti šalį.

XIV sesija – *Miesto ir kaimo transformacijos*. Arūnas Pocius (LSTC) nagrinėjo gyventojų situaciją darbo rinkoje. Simona Ščerbinskaitė (LSTC) apibūdino kaimo bendruomeninių organizacijų veiklą Lietuvoje. Tadas Šarūnas (VU) pristatė miesto erdvių daromą įspūdį stebint socialinį gyvenimą Vilniaus centrinėje dalyje. Renida Baltrušaitytė (VDU) skaitė pranešimą „Cirko artistų kūnai kaip sociologinio tyrimo objektas“.

Pranešimų įvairovė ir gausa atskleidė labai platų pristatytų temų spektrą, taip pat sociologinių centrų aktyvią ir įvairiapusišką veiklą. Straipsnyje apžvelgiau tiek patyrusių sociologų pranešimus, tiek doktorantų darbus.

Konferenciją organizavo Lietuvos socialinių tyrimų centras ir Lietuvos sociologų draugija, talkino Lietuvos mokslų akademijos Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius bei Lietuvos mokslo taryba. Nepriekaištingą interneto ryšį konferencijos metu užtikrino LSTC IT sistemų administratorius Rimantas Junevičius. Ypač noriu pasidžiaugti Ingos Gaižauskaitės ir kitų LSTC doktorančių nuoširdžiu darbu. Baigiantis konferencijai nudžiugino žinia, kad dr. Sarmitė Mikulionienė yra išrinkta Latvijos mokslų akademijos užsienio nare.

ARVYDAS VIRGILIJUS MATULIONIS

Sociologists' Feast during the Plague. XII Conference of the Lithuanian Society of Sociologists 'Sociology and Welfare State in Modern Lithuania'

Summary

In a shot review, materials of the national conference were presented. Theoretical and practical problems about the Welfare State in Modern Lithuania were discussed there.

Keywords: Welfare State, coronavirus pandemic, Lithuanian Society of Sociologists, International Sociological Association